

*«Сучасні підходи до організації
продуктивного уроку зарубіжної
літератури.»*

Доповідь викладача

Снігурівського професійного ліцею

Павленко Т.В.

Думка про те, що уроки літератури вирізняються з-поміж усіх інших навчальних предметів, не потребує доказів. Саме література виконує головну роль у формуванні світогляду, характеру й особистісних якостей, естетичних смаків учнів. На сучасному етапі вивчення літератури значну роль відведено вихованню серйозного, вдумливого читача — людини з розвиненим критичним мисленням, здатної оцінювати себе і навколишній світ, що не можливо без формування базових якостей особистості, розвитку її активного начала.

Сучасний урок літератури – це продуктивний урок, на якому учень відтворює набуті раніше знання під час опанування нового змісту предмета, засвоює практичні дії, формує світогляд, самостійність, активність, творче мислення, це урок, який побудований з урахуванням вимог сучасної освіти і відповідає завданням виховання юної особистості в дусі культури миру, злагоди і творчої співпраці.

Сьогодні урок літератури має бути не просто змістовним: знання, що отримують учні, мають бути не тільки науково обгрунтовані, а й особистісно значущими для них, оскільки література - це наука і мистецтво, що впливає на формування духовного світу людини. Так, наприклад, О. М. Куцевол, вважає, що сучасний урок зарубіжної літератури повинен бути нешаблонним, недогматичним – таким, що ґрунтується на співтворчості вчителя та учнів. Відомий в Україні методист Н.Волошина стверджує: “Урок літератури сьогодні - це витвір мистецтва, в якому присутні і краса, і натхнення думки, і радість пошуків, створені спільними зусиллями учня і вчителя” Г. Токмань наголошує: “На уроці має бути створена не просто робоча обстановка, не тільки увага до того, що відбувається, а й певний емоційний тон, настрій, суголосний емоційній домінанті твору, що вивчається. Це важке завдання, специфічне саме для уроку літератури. Учитель має сам перейнятися цією емоцією і поширити її на клас — за допомогою художнього слова, своїх коментарів до нього, завдяки майстерності педагога, знавця і актора” .

Отже, урок літератури має бути виховним, емоційним, сприяти активізації пізнавальної та естетичної діяльності учнів.

Науковці дослідили і запропонували наступні ознаки сучасного уроку зарубіжної літератури:

- Дух творчого пошуку, залучення учнів до процесу навчання;
- Научність;
- Емоційність;

- Раціональне використання методів і прийомів;
- Використання інноваційних технологій;
- Використання специфіки іншомовного твору, який вивчається уперекладі;
- Особистісна орієнтація на учнів.

Головною умовою ефективності сучасного уроку є використання таких методичних підходів, які передбачають позицію учня як активного співтворця уроку. Таким чином, сучасний урок літератури вимагає переосмислення пріоритету певних методів, прийомів та видів навчальної діяльності, серйозної підготовки викладача.

Євген Ільїн у своїй книзі “Народження уроку” зазначає: “Основа основ роботи вчителя - старанна підготовка до уроку, чітко розписаний конспект уроку, його план. Без цього неможливе справжнє народження уроку”. Як підкреслює Л. Мірошніченко, урок словесника фактично поділяється на три етапи: підготовка до уроку, його проведення та аналіз [4, 80].

Пропонує такі етапи планування уроку і підготовки до нього викладача:

- Аналіз навчальних програм.
- Розподіл навчального матеріалу за темою чи розділом.
- Укладання календарно-тематичного планування.
- Визначення теми уроку.

Формулювання освітньої, виховної, розвивальної мети уроку.

Відбір змісту навчального матеріалу уроку.

Розробка структури уроку, з'ясування його типу та виду, відповідних методів та прийомів навчання.

Добір дидактичних засобів уроку (підручники, посібники, відеофільми, комп'ютерні програми, репродукції картин, фонозаписи тощо)

- Продумування форми проведення уроку.
- Запис плану чи конспекту уроку.

Для того щоб людина, до того ж юна, стала активно мислити та ще спромоглася дати хоча б елементарний творчий набуток, від викладача до класу мусить надійти потужний імпульс. Цілком погоджуюсь з українським методистом Б. Степанишиним, який писав: “На початку будь-якого уроку літератури бажаний сильний естетично-емоційний подразник. Це може бути ліричний вступ або інтригуючий зачин, повідомлення про незвичайну подію або ілюстрування рідкісної фотографії, показ старожитної книги, скажімо, прижиттєвого видання творів письменника або ознайомлення учнів з прототипом художнього образу, бувальщина чи літературний анекдот”

Наприклад, урок за романом О.Уайльда «Портрет Доріана Грея» починаю з вірша М.Заболоцького «Некрасивая девочка». По –перше, це гарний ліричний вступ, який несе в собі виховний момент, по-друге, учні чують виразне читання вірша напам'ять і відкривають для себе поезію М.Заболоцького, до того ж останні рядки можна запропонувати в якості епіграфа і проблемного питання до уроку:

А если это так, то что есть красота
И почему ее обожествляют люди?
Сосуд она, в котором пустота,
Или огонь мерцающий в сосуде?

Я прагну, щоб кожен урок мав глибокий внутрішній зміст, адже за твердженням французького новеліста Гі де Мопассана, художній твір повинен читача розрадити, втішити, дати помріяти, розжалобити, дати можливість здригнутися, поплакати, дати привід до роздумів. Важливо, щоб тема уроку була яскравою, такою, що спонукала б до роздумів. Так, замість стереотипного «Сьогодні ми розпочинаємо вивчення творчості Михайла Булгакова» можна оголосити таку тему уроку: «Похований наживо», що вже сама по собі привертає увагу. Тема повинна бути лаконічною, емоційною та має висловлювати сутність уроку. Наприклад, до роману А. Камю «Чума» пропоную таку тему «Єдиний спосіб об'єднати людей - наслати на них чуму»

Велику увагу приділяю роботі з епіграфами, ретельно відбираю висловлювання, залучаю до цієї роботи учнів. Іноді пропоную на уроці декілька епіграфів, а учнів прошу обрати один з них, аргументувавши свій вибір. Таке обговорення епіграфа наприкінці уроку може стати оригінальним підбиттям його підсумків, узагальненням презентованого на уроці матеріалу.

Часто вивчення творчості письменника починаю не з біографії, а з огляду творів, цікавих бувальщин, висловлювань письменника або сучасників про нього і на основі цього матеріалу пропоную учням скласти психологічний портрет письменника. Дати відповідь на питання: яким вам бачиться автор творів? Що це була за людина? Які його життєві принципи, ідеали? Чого прагнув в житті? Після обговорення пропоную ознайомитись з біографією (розповідь викладача,повідомлення учнів,презентація) і порівняти свої враження з реальною біографією митця.

Одним із головних завдань на уроці літератури вважаю створення умов для того, щоб учні стали співучасниками процесу пізнання. З метою надання учням більших можливостей для спілкування, висловлювання власних думок і почуттів надаю перевагу діалогу. При побудові діалогу застосовую певні правила :

- 1) Будувати діалог слід у відповідності з дидактичними цілями уроку;
- 2) Перевагу в плані розгортання діалогу на уроці слід надавати запитанням відкритим, проблемним, переломним, на які не можна дати односкладову відповідь.
- 3) Проблемний виклад передбачає формулювання питань, які стосуються внутрішнього світу людини.
- 4) Слід шукати опорні мотиви, які б зацікавили учнів і спонукали їх до пошуку власної відповіді на питання.
- 5) Необхідно пам'ятати, що діалог - це форма спілкування. Тому неприпустимі категоричність, зневажливе ставлення до думки учня, помилки. Терплячість і такт - кредо викладача.
- 6) Педагог має бути хорошим слухачем. Не можна переривати учня, не дослухавши його до кінця, висловлювати свою негативну оцінку почутого від учня. Для нього важливо, що викладач слухає і чує його.

Усі ці правила дозволяють подолати бар'єр у спілкуванні з учнями та організувати на уроці спільне обговорення навчальної проблеми.

Людина від природи наділена пізнавальним інтересом, що звичайно стимулюється в умовах проблемної ситуації.

При проблемному викладі матеріалу під час аналізу тексту застосовую різні види питань. Перевагу надаю запитанням проблемним, операційним, переломним:

- За що наказав Анну вищій світ? За порушення подружньої вірності чи за любов?

- Раскольніков віддає останні копійки Мармеладовим, але вбиває стару. Добрий він чи злий?

- В. Набоков з'ясував, що комаха, в яку перетілівся Грегор Замза, мала крила. Чому тоді Грегор не вилетів у вікно?

-Згадайте незвичне дзеркало, створене Тролем із казки Андерсена «Снігова королева». В ньому все гарне здавалося потворним, а все некрасиве-надзвичайно довершиним. Якби Гобсек теж мав таке дзеркало, то яке б відображення він побачив?

Наприклад, після вступного уроку - знайомства з особистістю великого письменника - гуманіста Ф.М.Достоевського пропоную учням відповісти на

такі питання:сучасник письменника Михайловський назвав талант Достоевського „жорстоким". Чи згодні ви з цим? Доведіть!Чи важко було читати роман "Злочин і кара"? Коли хотілося закрити книгу, коли вона вас не „відпустила"? Які питання ви хотіли задати автору?

Питання, сформульовані таким чином, допомагають викладачу зацікавити учнів (бо нема інтересу - нема діалогу), підключити до процесу пізнання, активізувати.

Проблемну ситуацію можна створити, порівнюючи літературний твір з ілюстраціями до нього; або ілюстрації кількох художників до твору; або музичні твори, які дають різні інтерпретації поетичного творіння; або виконання акторами однієї й тієї самої ролі тощо. Наприклад, порівняйте зображення Ж. Сореля художником В. Домагадським і портрет, створений Стендалем у романі «Червоне і чорне». Чи зумів художник передати створений письменником образ?

Аналізуючи роман «Портрет Доріана Грея» Оскара Уайльда, пропоную обрати такий шлях створення проблемної ситуації, при якому перетинаються життєві уявлення учнів з фактами літературного твору.

Зчитуючи чотири складові людського щастя, запропоновані сучасним українським письменником В.Шевчуком:

1. Наявність живих батьків.
2. Знайти себе у цьому світі.
3. Мати добрий сімейний лад.
4. Не сказати жодного «кривого» слова.

Завдання: використовуючи ці чинники, спробуйте дати відповідь, чи щасливий герой? Чого йому бракує для повного щастя? Можливо ви зміните формулу щастя, запропоновану В. Шевчуком?

Для виконання цього завдання при обговоренні образів літературних героїв, учнів можна об'єднати у чотири групи, кожна з яких готує відповіді на визначене питання. Продуктивні творчі суперечки приводять учнів не тільки до розуміння суті художнього твору, але й мають колосальний виховний ефект, роблять кожного учасника заняття активним шукачем шляхів і засобів вирішення тієї чи іншої проблеми.

Проблемно-діалогічне спілкування на уроках літератури дозволяє активізувати пізнавальну діяльність учнів, уникнути авторитарного впливу на них і формалізму в засвоєнні змісту художнього твору.

На уроках використовую такі прийоми роботи як «інтелектуальна розминка», «спіймай помилку», «мозковий штурм», «займи позицію», «продовжи речення», «впізнай героя за портретом,реплікою», «кубування», «гронування» тощо.

Приєм «Займи позицію»

Анастасі де Ресто

<p>1.Убіді людина пізнає ціну грошам, ціну людям. Героїня пройшла через муки кохання, через страждання, переживши падіння, ілюзорне щастя. Та все ж повернулася до найвищої цінності у житті для жінки- до дітей.</p>	<p>2 Мені здається. Що графиня не спроможна повернути любов дітей. Вона постає для мене безсовісною істотою, бо тільки жінка , позбавлена моральних цінностей, може перевертати постіль щойно померлого чоловіка у пошуках заповіту на користь своїх дітей, аби знищити його та привласнити спадщину і далі виплачувати борги свого коханця.</p>
---	--

Приєм «Кубування»

<p>Алгоритм 1.Опиши... 2.Поріняй... 3.Добери асоціації... 4.Проаналізуй... 5.Що в ньому доброго і поганого</p>	<p>А.Камю Чума Завдання. 1.Опишіть симптоми чуми. 2.Порівняйте ставлення до подій,що відбувалися, в листі доктора Ріє, Панлю, Рамбера. 3.Які асоціації викликає слово чумаЧому назва твору є багатозначно, символічною 4.Проаналізуйте дії доктора Ріє та його друзів під час епідемії 5.Які сторони людського єства висвітила чума.</p>
--	---

Особливо хочу зупинитися на творчих завданнях, бо вони дають змогу учневі стати співавтором генія, і, можливо, після наслідування письменника чи поета хтось напише власний шедевр. Завдяки таким прийомам можна виховати талановитого читача.

«Недописаний рукопис» - дописати продовження твору, зберігаючи стиль автора. Наприклад, написати продовження роману Ф.М.Достоевського «Злочин і кара», зберігаючи стиль автора та розв'язуючи проблеми роману.

«Може бути й інакше» - змінити фінал розповіді, обґрунтувати хід своїх думок. Наприклад, роман М.Булгакова «Майстер і Маргарита».

«Загадка» - змодельуйте ситуації, в яких відобразяться основні риси та погляди задуманого вами персонажа.

«Переклад навпаки» - змініть у вірші поета слова та поняття протилежними за значеннями і напишіть свій вірш «навпаки».

«Робота над помилками» - іноді людина робить помилки, які цілком змінюють її життя. У чому полягає помилка героя? Як розвивалися б події, якби цього не сталося? Наприклад, Ж.Сорель не стріляє у пані де Регаль. Як склалося б його життя?

«Екстремальна ситуація» - характер, воля людини, її кращі чи гірші якості виявляються в екстремальних ситуаціях, коли потрібно чимось пожертвувати, зробити вибір. Наприклад, «перевірити» характер Д.Грея: герой став убогим; від нього залежала б доля дитини.

«Зробіть людину щасливою» - не всі герої у творах щасливі. Чого їм не вистачило для щастя? Доповніть розповідь про їхнє життя такими подіями, вчинками, щоб героїв можна було б назвати щасливими.

«Звичайний день» - маючи певні відомості, докладно описати звичайний день із життя персонажів. Наприклад, день К. Левіна з роману Л.Толстого «Анна Кареніна».

«Брати наші менші так подібні до нас» - замінити персонажів-людей персонажами-тваринами. Пояснити асоціації.

Ефективною формою роботи є написання **синканів** – невеличких творів-характеристик героїв, явищ, що пишуться за схемою:

1 рядок – ім'я героя;

2 рядок – визначальні слова, що характеризують героя;

3 рядок – процес стану героя, його дії;

4 рядок – авторське ставлення до героя;

5 рядок – синонім до 1 рядку.

Такі прийоми вчать учнів сприймати літературний твір, як мистецьке явище, розуміти особливості стилю автора, розвивають творчі здібності, сприяють їхньому індивідуальному самовиявленню.

Сучасний урок вимагає урізноманітнення методів, прийомів, засобів навчання, видів роботи, які виконують учні. Одноманітність, трафаретність – це шлях до перевантаження учнів. Оптимальний вибір методів, форм, засобів навчання, вмотивовано, передовсім, особистісними характеристиками учнів, характером і змістом матеріалу, типом уроку. Не існує універсальних, сучасних і несучасних методів і форм роботи. Проте, є свої улюблені, відшліфовані у власній творчій лабораторії. За роки роботи в моїй скарбничці скопилося багато методів, прийомів і цікавих завдань, але готуючись до уроку, намагаюсь раціонально підходити до їх використання, аналізуючи, для чого я це використовую, яких результатів хочу досягти.

Завдяки мультимедійним технологіям стає можливим широке урізноманітнення методів, форм та прийомів навчання, вони відкривають нові можливості, адже тоді навчання стає більш ефективним і цікавим. Те, що сьогодні відволікає читача від книжки (мас -медіа), необхідно зробити помічником викладача. Залучаю учнів до підготовки повідомлень, створення презентацій, колажів, ребусів. Застосовую інформаційні технології під час перевірки і контролю знань. Так на уроці за оповіданням Ф.Кafka «Перевтілення» пропоную учням уважно продивитись епізоди кінофільму В.Фокіна і розташувати їх в хронологічному порядку. Визначити який епізод відсутній в оповіданні, який епізод можна вважати зав'язкою, кульмінацією, розв'язкою.

Я впевнена, що у союзі з іншими мистецтвами література швидше знайде шлях до серця учня, розбудить його думку, поживить уяву, схвилює його почуття, окрилить його бажанням діяти.

Наприклад, Стендаль добре знав і по-справжньому любив музику, називав її своєю «найсильнішою пристрастю». Він написав серйозні дослідження по музиці і живопису «Життєописання Гайдна, Моцарта, Метастазіо», «Життя Россіні», «Історія живопису Італії». Тому використання на уроці репродукцій картин відомих італійських художників, музичних творів названих вище композиторів не тільки збагатить знання учнів з музики і живопису, розширить їх знання про культуру Італії, зробить урок яскравим і емоційно насиченим, а й допоможе учням краще зрозуміти самого

письменника, його захоплення Італією, різносторонність його таланту і значення в мистецтві.

Роман Стендаля «Червоне і чорне» великий і складний твір, а на вивчення роману відводиться не так багато часу, тому демонстрація уривків з кінофільму С. Герасимова «Червоне і чорне» допомагає учням краще зрозуміти сюжет, порівняти свої уявлення про героїв з баченням режисера, знайти відмінності між текстом і сценарієм, познайомитися з класикою радянської кінематографії.

Іноді пропоную учням переглянути в Інтернеті фільм «Червоне і чорне», але знятий французьким режисером К. Отаном – Лара в 1954 році, і дати відповідь: яка кіноверсія сподобалась вам більше? Чому? Хто з акторів Ж.Філіп чи М.Єрьоменко, на ваш погляд, був більш переконливим в ролі Ж.Сореля?

Так при вивченні повісті Оноре де Бальзака «Гобсек», запропонувавши учням розглянути ілюстрацію до твору художника М. Майофіса, можна перевірити, наскільки уважно учні прочитали твір, чи приділяють вони увагу деталям художніх описів зовнішності та інтер'єру. А завдання дібрати цитати, які можна було б підписати під цією ілюстрацією, дадуть можливість ще раз звернути увагу на роль художньої деталі у розкритті образу і спонукати учнів до уважного, повільного читання, зосередження уваги на всіх елементах художньої структури твору.

Вивчення складної теми «Модернізм» взагалі неможливо уявити без залучення інших видів мистецтв. Я починаю її вивчення з огляду і аналізу картин художників-реалістів і художників-модерністів(наприклад, Г.Мясоєдов «Страда» і К.Малевич «Сенокос»). Я пропоную учням визначитись: яка з картин вам більше подобається? Яку з них можна віднести до реалістичного напрямку, а яку до модерністського? Чому?

Отже, вивчення літератури через синтез інших видів мистецтва допомагає учням продуктивніше засвоїти матеріал, розвиває їх всебічно, вчить їх головному – жити на землі. Бо як сказав німецький письменник і драматург Б.Брехт : «Усі види мистецтва служать найвеличнішому з мистецтв – мистецтву жити на землі»

Важливим моментом на уроці, на мою думку, є логічний підсумок, Кожен учень має щось взяти для себе. Практикую таку форму роботи, як «скарбничка знань». Підбиваючи підсумки, учні висловлюють думку про те, що вони подадуть до спільної «скарбнички». Часто пропоную їм питання?

- Які три важливі речі ви дізналися сьогодні на уроці?
- Назвіть дві з них, які будете використовувати в житті?
- Назвіть одну з них, яку будете впроваджувати вже сьогодні?

Я вважаю, що літературна освіта дійсно покликана зробити вагомий внесок у формуванні компетентностей учня, що базуються на знаннях, досвіді, здібностях, які набуто завдяки активному навчанню. Такий тип навчання передбачає застосування методів, що стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів. А використання інноваційних технологій - не самоціль, а вимога сьогодення. І лише розумне, продумане поєднання традиційних та інноваційних технологій надасть бажаний результат.

Уміння і бажання навчатися - це той фундамент, який я маю закласти як викладач.

Найкращий педагог той, хто все обміркував, організував, передбачив так, що його роль на уроці непомітна, а учні творчо працюють, опановуючи новий матеріал. Тому перед будь-яким уроком шукаю відповідь на «вічне» запитання: як побудувати навчальну роботу, щоб вона викликала емоційне піднесення в учнів, неодмінно позитивно впливала на їхні почуття і мислення, збагачувала їх досвідом самостійних пошуків і роздумів. Учні мають усвідомлювати, що в майбутньому вони самі братимуть безпосередню участь у вдосконаленні науки і виробництва, діятимуть самостійно, а не за підказкою.

Я навчаю дітей не боятися помилок. Розумні люди тому і розумні, що прийшли до мудрості через свої помилки і поразки. Навчаю робити висновки, узагальнювати, прищеплюю потрібні для роботи навички.

В жодному разі не спростовуючи необхідність вивчення літератури як мистецтва слова та важливість розуміння теоретичних понять, вважаю, що головна мета літературної освіти в навчальному закладі – це виховання поціновувачів Книги, творчих читачів із самостійним критичним мисленням. Літературна освіта має слугувати формуванню гуманістичного світогляду, загальної культури, естетичних смаків особистості. У своїй Нобелівській лекції поет Й. Бродський зазначив, що, можливо, Ф. Достоєвський і не врятує світ загалом, але людина, котра прочитає романи класика, свідоміше зробить свій сутніший вибір, замислиться над питаннями буття, зрозуміє, що є добро і зло, світло і темрява, поміж якими їй доведеться жити у світі й шукати свій шлях.

Список літератури

1. Богосвятська А.І. Сучасні педагогічні технології у практиці вчителя світової літератури // Зарубіжна література - 2013. - № 1. - С. 34-41.
2. Богосвятська А.І. Урок світової літератури як діалог// Зарубіжна література -2013. - № 7-8. - С. 77-83.
3. Буряк С.Д., Острова Г.О. Інтерактивні й нестандартні уроки зарубіжної літератури. - Х.: ВГ «Основа», 2005.
4. Гриценко О.Г.- Розвиток творчих здібностей школярів на уроках зарубіжної літератури та у позакласній роботі.-Все для вчителя.-2008.-№12
5. О.Ісаєва.Сучасний урок літератури:яким він має бути.-Всесвітня література в середніх навчальних закладах України.-2008 №
6. Мартинець А.М.Сучасний урок зарубіжної літератури. - Х.:ВГ «Основа», 2005.
7. Ніколенко О.М., Куцевол О.М.Сучасний урок зарубіжної літератури. - К.: ВЦ «Академія»,2003
8. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. - К.: АСК, 2005

ІННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА СУЧАСНОГО УРОКУ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

О.В. Ревнивцева,

завідувач науково-методичною лабораторією гуманітарно-естетичних
дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Школа — це майстерня,
де формується думка підростаючого покоління,
треба міцно тримати її в руках,
якщо не хочеш випустити з рук майбутнє.

А. Барбюс

На сучасному етапі розвитку глобалізованого суспільства вся світова освіта знаходиться у стані реформ. У «Педагогічній конституції Європи», яка була підписана 25 травня 2013 року у Гете-університеті (Німеччина), було визначено, що основною освітньою стратегією є питання виживання людства в глобалізованому просторі інформаційної революції. Принципом освіти є людиноцентризм, а провідною цінністю - толерантність. Основними компетентностями вчителя літератури XXI визначено:

Комунікативна (мається на увазі вільне володіння кількома мовами).

Самоідентичність.

Справедливість.

Лідерство.

Дослідницько-аналітична компетентність.

Здатність навчатися протягом життя.

Емпатія (здатність розуміння переживання учнів).

Головна компетентність педагога XXI століття - забезпечити навчальне середовище, яке сприяє благополуччю кожної дитини і формує її багатий духовний світ. Метою вивчення предмета «Світова література» в загальноосвітній школі визначено залучення учнів до здобутків світової літератури і культури, розвиток творчої особистості (читача), формування в нього гуманістичного світогляду, високої моралі, естетичних смаків, а також якостей громадянина України, який усвідомлює свою належність до світової спільноти. Сучасний урок літератури має бути спрямований на урахування його вікових особливостей, розвиток читацьких смаків. У центрі методичної уваги вчителя має знаходитись саме учень, а не методи та технології викладання, види та форми аналітичної діяльності, контрольні-вимірні завдання, все те, що складає традиційну методику викладання світової літератури. Розглянемо фактори, які впливають на сучасну шкільну літературну освіту.

1. Проблема читання у світі та Україні.

Проблема читання не є тільки національною проблемою України. Зараз світ стурбований зниженням рівня читання дорослих та дітей. У лютому - березні 2013 року проведено опитування дорослого населення України:

- 1) Читають книжки 49%, не читають взагалі 51%.
- 2) 87% читають паперові книги, 11% - електронні, 2% слухають аудіокнижки.
- 3) 38% респондентів читають історичні книги, 35% - детективи; 27% - романи про кохання.
- 4) 40% чоловіків та 39% жінок, які протягом року прочитали менш 5 книжок.

Але світ спостерігає також шанобливе ставлення до книги. Так, 10 травня в Німеччині відзначають День книги (10 травня 1933 року нацисти в Берліні спалювали книги, а на пам'ятному місці видрукувані слова Гете «Там, де спалюють книжки, згодом спалюють людей»). В Арменії 19 лютого відзначається День Дарування книги. З 2012 року в Італії започатковані так

звані «Пляжні бібліотеки», де можна залишити свою, вже прочитану книгу, та взяти іншу. В Аргентині віднайдена «книжка, яка не може чекати».

Продається така книжка в спеціальному пакеті та, якщо її не прочитати за 2 місяці після розкриття пакету, фарба зникає та прочитати текст неможливо. У серпні 2013 року в Києві на Хрещатику була проведена акція «500 книг в електронному форматі в подарунок за одну паперову книгу для сільських бібліотек». Ми бачимо, що книга не зникає, а процес читання видозмінюється. У загальноосвітніх навчальних закладах на уроках все частіше можна побачити електронні книги або планшети, які використовують учні. Електронні книги («рідери») та паперові книги не знищують одне одного, як іноді вважають, а мають зовсім різне призначення.

2. Зміна парадигми літературної освіти.

Сучасний учень - читач живе в прагматичному світі, в якому немає браку інформації. Свідомо чи несвідомо він користується різними медіаджерелами: Інтернетом, комп'ютером, телебаченням, перебуває під їхнім впливом. З'явився термін «медійне покоління». Для цього покоління абсолютно зайвий старий формат вивчення літератури «письменник-геній - наше все - відобразив прагнення народу». Літературознавець О. Білецький наголошував, що історія літератури не тільки історія письменників, а й історія читачів. О. Потєбня, видатний український філолог, вважав, що читач може краще за самого поета досягнути ідею твору, що сила твору не в тому, що розповів автор, а в тому, як він діє на читача.

Новий формат викладання літератури вимагає від учителя 2 основних кроки:

1. Допомогти учневі сформулювати думку за схемою «мене хвилює/не хвилює, мені боляче/ байдуже». Здається спрощено, але вимагає чесності читача.
2. Уміння пояснити, чому тобі боляче, чому тебе це хвилює та т.д. Не те, що, як ми думаємо, хотів сказати автор, письменник, а що я, конкретний читач, зумів винести з прочитаного.

Учителі Кіровоградщини на високому рівні навчилися аналізувати та інтерпретувати художні тексти, наш досвід презентований на шпальтах всеукраїнських методичних видань, нас запрошують в інші області України, щоб досягнути особливості нашої роботи з літературними творами. У центрі

нашої методичної уваги завжди стояв ТЕКСТ. Сьогодні на часі новий формат - у центрі уроку знаходиться не ТЕКСТ, а УЧЕНЬ -ЧИТАЧ.

Таким чином, у першому десятиріччі XXI століття текстоцентрична парадигма викладання літератури змінилася на читацькоцентричну.

3. Зміна форми та змісту сучасного уроку.

Для того, щоб урок літератури був сучасний, учителю необхідно створити такі умови, де знання, «істина» подавалася б учню не в готовому вигляді (статті з підручника, літературно-критичні статті, додаткова література, інтернет-джерела). Вчитель створює таку навчальну ситуацію, коли істина (розуміння тексту та висловлювання власного ставлення до прочитаного) народжуються під час роботи на уроці. Така форма роботи сприяє самореалізації школярів у навчальному процесі, урок набуває демократичної форми відкриття, пошуку, де кожний висловлює власну думку. Сучасний урок вивчення літературного твору має бути актуальним (важливий, істотний для теперішнього часу, дієвий). Часовий алгоритм уроку літератури передбачає орієнтовно:

- 1) організаційний етап та передтекстова робота - 5-10 хвилин;
- 2) робота з текстом літературного твору - 30 хвилин;
- 3) післятекстова робота та підсумковий етап - 5-10 хвилин.

Невід'ємною ознакою уроку має бути його технологічність.

Технологія (в перекладі мистецтво, майстерність, слово) - сукупність методів, що застосовуються в якому-небудь процесі для досягнення найкращих результатів. Тобто, технології, які обирає для своєї діяльності вчитель літератури, повинні сприяти формуванню учня-читача, здатного після прочитання твору без будь-якого критичного матеріалу висловити власну читацьку думку. Педагогічні технології - це конструювання навчального процесу з гарантованим досягненням мети. А. Богосвятська пропонує наступну структуру педагогічної технології:

- Мета, завдання, принципи.
- Умови технологічного процесу.
- Характеристика об'єкта та суб'єкта технології, особливості їх взаємодії.

- Типологія.
- Технологічна карта (етапи досягнення мети).
- Прогнозовані результати.

Для уроків літератури доцільно використовувати технології XXI століття:

1. Проектно-діяльнісна технологія.
2. Технологія розвитку критичного мислення.
3. Технологія проблемного навчання (з урахуванням зміни парадигми).
4. Біоадекватна (ноосферна) технологія.
5. Технологія створення ситуації успіху.
6. Ейдотехніка.
7. Діалогова технологія.
8. Особистісно орієнтована технологія.
9. Інтерактивні технології.
10. Інформаційно-комунікаційні технології.

Особливо звернути увагу на інформаційно-комунікаційні технології.

Медіатехнології є реальною частиною культури сучасної людини. Мета технології - підготувати учнів до життя в інформаційному суспільстві; формувати вміння користуватися інформацією, аналізувати та систематизувати наявну інформацію. Те, що сьогодні відволікає читача від книжки (мас -медіа), необхідно зробити помічником учителя.

Методичні прийоми, які може використовувати вчитель.

- Підготовка випусків шкільної газети, журналів, альманахів, дайджестів (електронних, рукописних, друкованих).
- Створення мультимедійних проектів та окремих презентацій.
- Підготовка телепередачі та відеофільму.
- Створення буктрейлерів та відеороликів.

- Підготовка фотографій, малюнків, колажів, афіш, рекламних постерів на літературні теми.
- Створення рекламних слоганів.
- Підготовка інтерактивних коментарів до літературного твору.
- Створення віртуальних музеїв, присвячених книзі, читанню, окремому твору, автору.
- Підготовка матеріалів на літературну тематику для веб-сайтів (персонального, шкільного, класного).
- Ведення блогів (інтернет-щоденників) на літературну тему.

Сучасний урок літератури ні в якому разі не повинен бути похмурою застиглої моделлю, "прив'язаною" до плану. Безумовно, вибір тих чи інших технологій, підходів і методів до навчання визначається рівнем підготовки учнів, їх інтелектуальним розвитком. Але урок повинен «чути» ритми життя. Ні, він не повинен бути «пристосуванцем». Але, література повинна сприйматися не тільки в контексті історії, а й у контексті реалій. Учень повинен відчувати, що через літературу він розкриває (і що дуже важливо) себе.

Література

1. Богосвятська А.І. Сучасні педагогічні технології у практиці вчителя

^{127543.zip} світової літератури // Зарубіжна література - 2013. - № 1. - С. 34-41.

2. Богосвятська А.І. Урок світової літератури як діалог// Зарубіжна література

- 2013. - № 7-8. - С. 77-83.

3. Богосвятська А.І. «Обличчя» і «душа» сучасного уроку світової літератури// Зарубіжна література - 2013. - № 2. - С. 16-20.

4. Ісаєва О. О.Формування сучасного читача засобами медіаосвіти // Всесвітня література в сучасній школі. - 2013. - № 2. - С.5-10.

5. Ісаєва О. О. Чи буде особистість майбутнього «Ното ^еш»// Всесвітня література в школах України. - 2013. - Листопад. - С. 8-17.
6. Мацевко-Бекерська Л. Реформа сучасної літературної освіти: в пошуках нових горизонтів // Всесвітня література в школах України. - 2013. - Грудень. - С. 9–
- 14.
7. Мороз Г. Веб-сайт учителя світової літератури в системі шкільної освіти // Всесвітня література в школах України. - 2013. - Листопад. - С. 8-17.

Звичайно, кожний урок – це складна організаційно-методична схема, всі компоненти якої взаємопов'язані і взаємозумовлені. Водночас урок – це завершений, самостійний фрагмент освіти зі своїми задачами і результатами.

І кожен урок дає змогу зробити висновки про стиль роботи вчителя, розкриває його методичний почерк. Адже вчитель – це творець уроку, а учні в класі – його асистенти, без яких не відбувається навчальне дійство.

Є. Пасічник наголошує, що “недосконалість уроків літератури пояснюється також відсутністю під час спілкування з учнями належного динамізму, атмосфери мистецтва, зворушливості, щирості; має місце недостатня увага до образно-естетичної сторони твору, до слова; багатьом урокам не вистачає колективних переживань, самостійних пошуків учнів, радості відкриття істин, не враховуються інтереси школярів, їхні запити, особливості сприйняття художньої літератури. У шкільній практиці міцно утвердився певний консерватизм у побудові уроків, який виражається в стереотипності його організаційних форм і методів проведення. Різні за змістом і функціональним призначенням уроки намагаються втиснути в єдину структуру — найчастіше практикується так званий комбінований тип уроку” коли урок розпадається на окремі структурні елементи: перевірка домашнього завдання, опитування, бесіда за текстом тощо. У результаті учні не отримують емоційного враження від уроку. А урок літератури є ефективним тільки тоді, коли він проводиться на одному диханні й справляє на дітей таке саме сильне враження, як гарна книга або цікавий кінофільм. Як же цього досягти? Урок літератури в школі – урок особливий, пов'язаний із мистецтвом. Тому він теж повинен будуватися за законами мистецтва: мати свою експозицію (підготовка до сприйняття), зав'язку (оголошення теми, епіграфа), розвиток дії (формування нових знань, умінь, навичок), кульмінацію (застосування знань, умінь, навичок) і розв'язку (підсумки уроку, домашнє завдання). Як і в художньому творі, у ньому є свої рівні: проблемнотематичний (тема, проблема, завдання уроку), образний (вчитель, учні та їхні ролі на уроці), сюжетнокомпозиційний (шляхи, методи, прийоми, види роботи, що застосовуються), жанрововидовий (тип уроку) тощо. Справжній урок літератури певною мірою теж художній твір, а точніше – витвір фантазії, творчості, зусиль, спілкування, спільного пошуку вчителя та учнів. Отже, цілісність літературного твору, цілісність літературознавчого аналізу, цілісність уроку літератури – усе це взаємопов'язані та взаємообумовлені складові процесу навчання зарубіжної літератури в старших клас

Завдяки мультимедійним технологіям стає можливим широке урізноманітнення методів, форм та прийомів навчання,

- не варто «м'яко стелити» на кожному кроці дитини, можна дозволити їй іноді допустити помилки, щоб вона потім зуміла самостійно знайти шлях їх подолання;

- не «натаскувати», даючи знання у готовому вигляді, а озброювати прийомами пізнання;

- піклуючись про розвиток дітей, не забувати про роботу над собою, про вдосконалення власних знань і вмінь.

Сьогодні багато зарубіжників проводять *уроки почуттів*:

- урок – емоційне враження;
- урок-сповідь;
- урок-подяка;
- урок-інтрига;
- урок-одкровення;
- урок-засудження;
- урок-реквієм;
- урок-сумнів;
- урок-оберег;
- урок-рефлексія та ін.

Прийоми активізації навчальної творчої діяльності учнів:

- інтригуючий початок уроку;
- полемічний характер викладення матеріалу;
- контрастне співставлення аргументів;
- розгляд проблемних питань;
- робота з деталлю художнього тексту, метафорами та ін.;
- співставлення твору з його екранізацією;
- самостійний пошук учнями проблем твору.